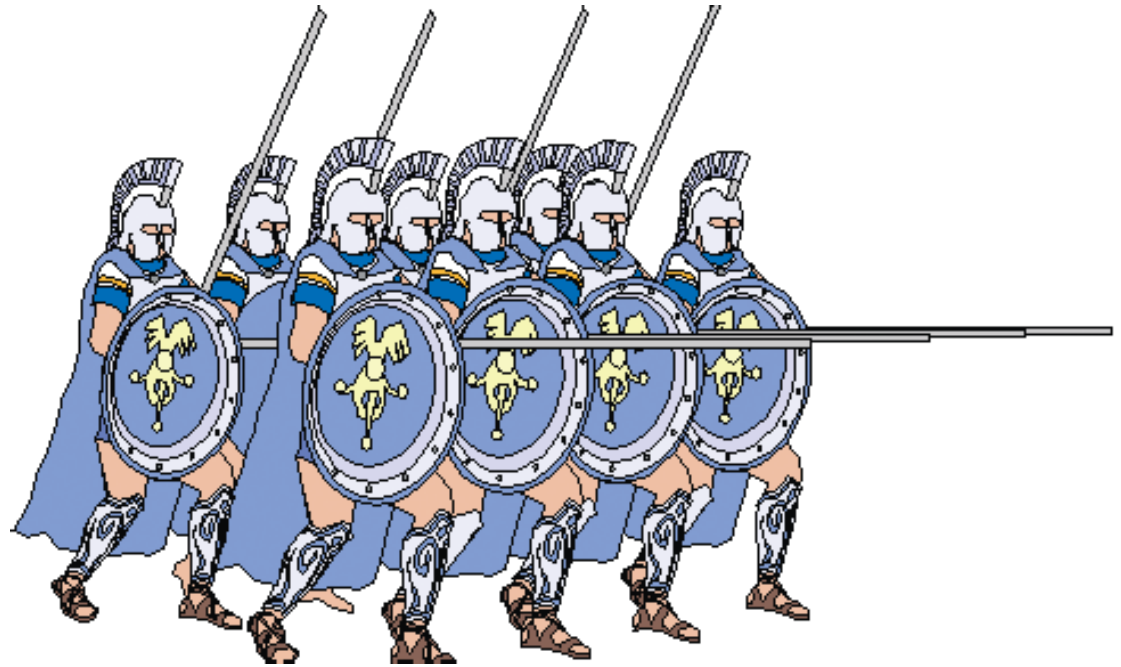

2. Η ΠΟΛΗ-ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Μπακάλης Κώστας
history-logotexnia.blogspot.com

Α. Η δημιουργία πόλης - κράτους

Η πόλη κράτος:

- Πήρε τη θέση του **φυλετικού κράτους** μετά τη **διάσπασή** του (8^{ος} αι. π.Χ.)

Τι είναι πόλη-κράτος;

Η πόλη-κράτος είναι μια ιδιαίτερη μορφή πολιτικής οργάνωσης που τη συναντάμε σε διάφορες περιοχές του αρχαίου κόσμου ήδη από την 3η χιλιετία π.Χ. (Μεσοποταμία, Συροπαλαιστίνη, Ιταλική χερσόνησος). Με τον όρο «πόλη-κράτος» εννοούμε ένα μικρό σε έκταση κράτος. Το κράτος αυτό αποτελείται από το άστυ και τη χώρα, δηλαδή την αγροτική περιοχή που βρίσκεται γύρω από το άστυ.

<http://museduc.gr/docs/istoria/A/04%20ΚΕΦΑΛΑΙΟ%20Α.pdf>

Στην οργάνωση της πόλης-κράτους βοήθησε και η διάδοση του **νομίσματος**. Με το νόμισμα η πόλη-κράτος λειτουργούσε καλύτερα. Σε νόμισμα πληρώνονταν πια οι φόροι και τα πρόστιμα. Με τα χρήματα αυτά η πόλη-κράτος μπορούσε να χτίζει ναούς και να πληρώνει στρατό. Το νόμισμα συμβόλιζε την ανεξαρτησία της πόλης-κράτους, αφού μόνο οι ανεξάρτητες πόλεις-κράτη μπορούσαν να έχουν δικό τους νόμισμα. Σιγά σιγά το νόμισμα έγινε το μέσο για την ανάπτυξη του εμπορίου.

<http://museduc.gr/docs/istoria/A/04%20ΚΕΦΑΛΑΙΟ%20Α.pdf>

■ ΣΥΝΔΕΣΗ με την προηγούμενη ενότητα:

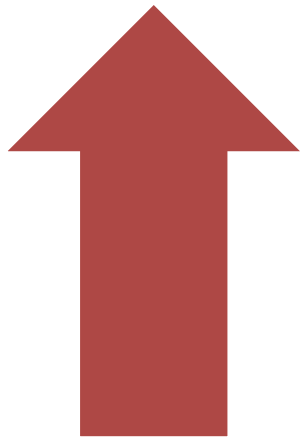

▲ *Νόμισμα της Εφέσου όπου απεικονίζεται ελάφι, σύμβολο της Άρτεμης, προστάτιδας θεάς της πόλης. Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία), Βρετανικό Μουσείο.*

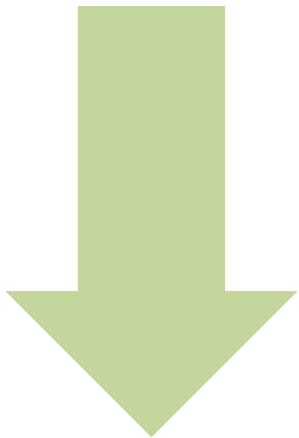

► *Νόμισμα της Φώκαιας όπου απεικονίζεται φώκια, σύμβολο της πόλης. Λονδίνο (Μεγάλη Βρετανία), Βρετανικό Μουσείο.*

Ο Αριστοτέλης:

Είδε τη δημιουργία της
πόλης-κράτους ως
επιθυμία των ανθρώπων
για **ζωή**

και την **επιβίωσή** της ως
επιθυμία για **καλή ζωή**.

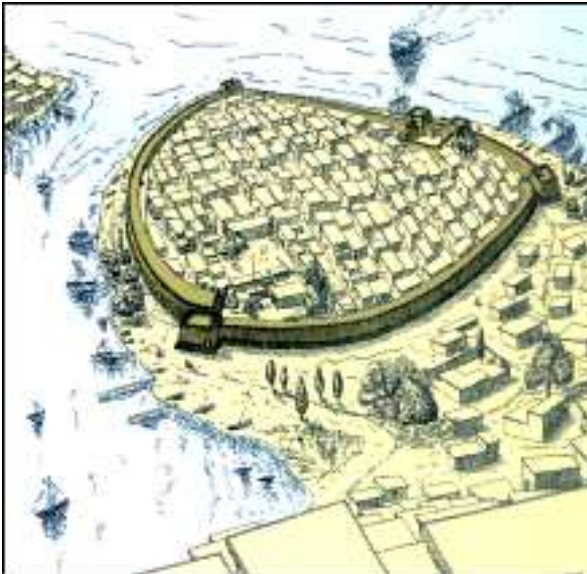
Η δημιουργία της πόλης - κράτους

Προήλθε από την
ένωση
συνοικισμών.

Στο κέντρο της
υπήρχε μια
ισχυρή θέση, η
ακρόπολη, με
ναούς και
δημόσια κτίρια.

Κάτω και γύρω
από την
ακρόπολη
βρίσκονταν τα
σπίτια και τα
καταστήματα.

Σταδιακά η
πόλη
περιβλήθηκε
με **τείχη**.

➤ Στην **ύπαιθρο** έμεναν οι γεωργοί και οι κτηνοτρόφοι.

ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Πυρήνας της
πόλης –
κράτους.

Βρισκόταν στο
πιο ψηλό
σημείο.

Είχε χωριστή
οχύρωση.

ΠΟΛΗ

Κάτω και γύρω
από την
Ακρόπολη:

ΑΓΟΡΑ

ΝΑΟΙ

ΧΩΡΟΙ

ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΝ

ΣΠΙΤΙΑ

ΤΕΙΧΟΣ

Περιέβαλλε την
πόλη.

Κατέφευγε ο
πληθυσμός της
υπαίθρου, όταν
κάποιος εχθρός
απειλούσε το
κράτος.

■ Τρεις βασικές επιδιώξεις που παράλληλα αποτελούσαν και προϋποθέσεις ύπαρξης της πόλης-κράτους

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

- Ανεξάρτητη από άλλα κράτη.

ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ

- Να την κυβερνούν οι ίδιοι οι πολίτες της.

ΑΥΤΑΡΚΕΙΑ

- Να μπορεί να τρέφει τους πολίτες της
- να ικανοποιεί τις ανάγκες τους σε υλικά αγαθά.

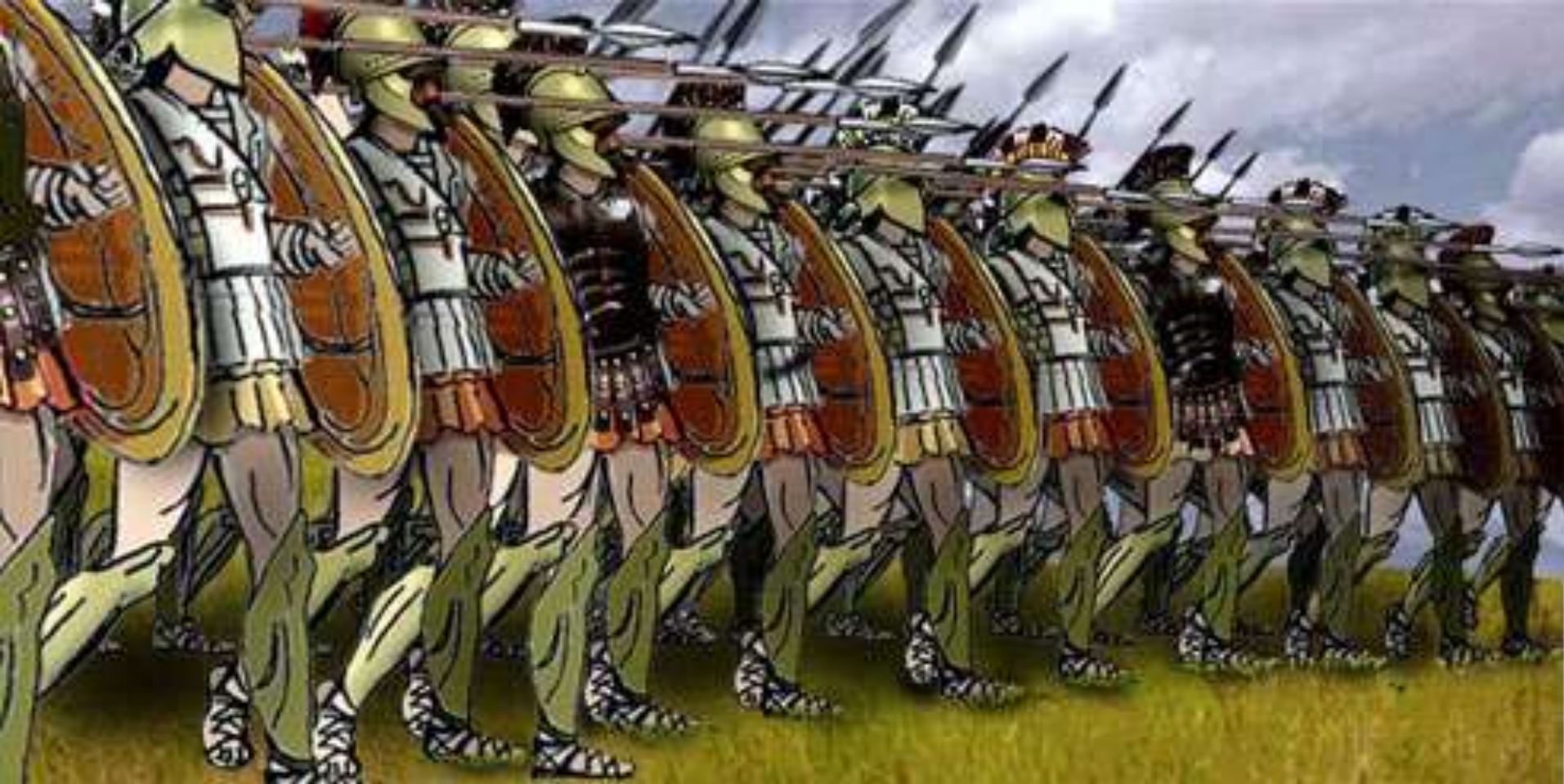
Β. Ο πολίτης και η «οπλιτική φάλαγγα»

Οι πολίτες:

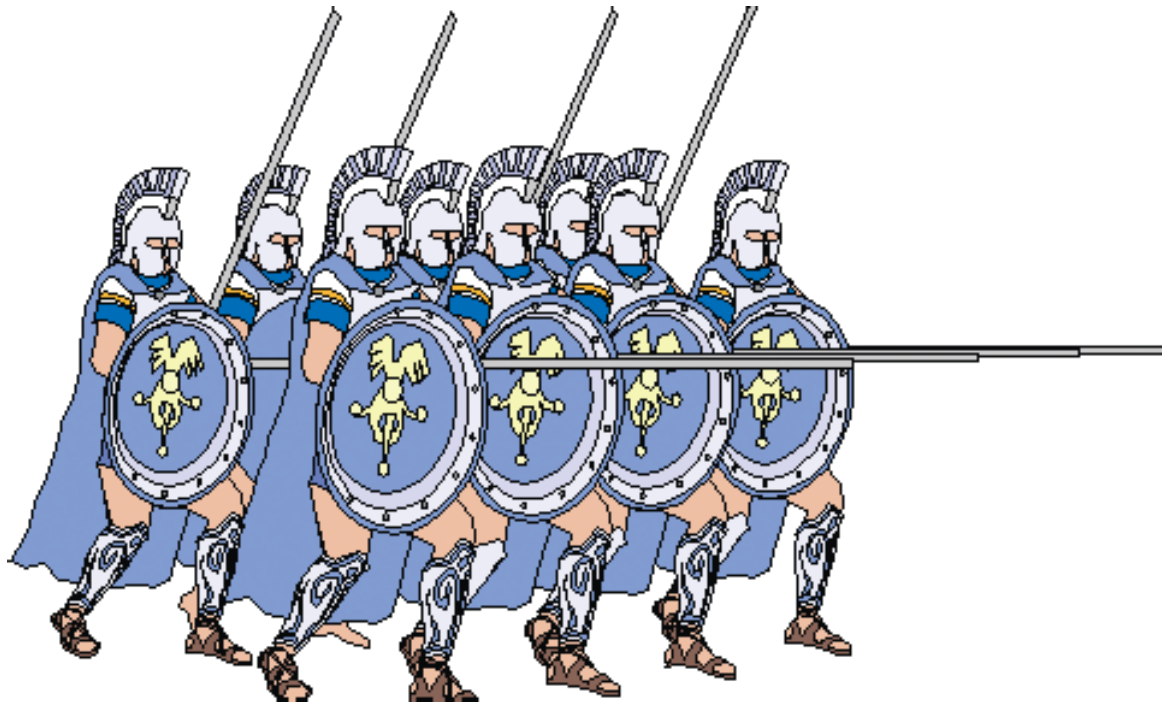
Δένονται σε ένα κοινό σκοπό, την **υπεράσπιση** και την **πρόοδο** της πόλης.

Αισθάνονται ασφαλείς, ελεύθεροι. .

Όσοι διαθέτουν χρήματα για την αγορά πανοπλίας συγκροτούν την «οπλιτική φάλαγγα». Έτσι περιορίζονται οι κοινωνικές διαφορές, χωρίς να λείπουν οι πολιτικές αντιμαχίες.

Ειδικός λόγος πρέπει να γίνει για την οπλητική φάλαγγα και την ανάπτυξη συντροφικού πνεύματος ανάμεσα στους πολέμιστές. Οι φιλικοί δεσμοί που αναπτύχθηκαν μεταξύ τους έσπασαν τις διαχωριστικές γραμμές των κοινωνικών διαφορών. Έπαυσε η κατοχή αλόγων να αποτελεί προνόμιο των ευγενών. «Τα νέα όπλα και η στρατιωτική άσκηση ήταν στοιχεία προσιτά και σε άλλες κοινωνικές ομάδες. Η νέα τακτική συμβάλλει στη διαμόρφωση πολιτικής συνείδησης και στην προβολή αξιώσεων για συμμετοχή στη διοίκηση των κοινών, που μέχρι τότε αποτελούσε προνόμιο των ευγενών» (Α. Ραμού-Χαψιάδη, Από τη φυλετική κοινωνία στην πολιτική, Εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1982, σελ. 105-106).

▲ *Α ν α πα ρ ά σ τ α σ η ο π λ ι τ ι κ ή ς φ ά λ α γ γ α ς. Ο ι ο π λ ί τ ε ς πα ρ α τ ά σ σ ο ν τ α ι π ο λ ύ κ ο ν τ ά ο έ ν α ς δ ί π λ α σ τ ο ν ά λ λ ο ν σ χ η μ α τ ί ζ ο ν τ α ς μ ι α π υ κ ν ή γ ρ α μ μ ή, π ο υ ο ν ο μ ά ζ ε τ α ι φ ά λ α γ γ α. Ο κ ά θ ε ο π λ ί τ η ς π ρ ο σ τ α τ ε ύ ε ι μ ε τ η ν α σ π ί δ α τ ο α ρ ι σ τ ε ρ ό μ ι σ ό τ ο υ σ ώ μ α τ ό ς τ ο υ κ α ι τ ο δ ε ξ ί μ ι σ ό τ ο ύ σ υ μ π ο λ ε μ ι σ τ ή τ ο υ, ε ν ώ η δ ι κ ή τ ο υ δ ε ξ ι ά π λ ε υ ρ ά π ρ ο σ τ α τ ε ύ ε τ α ι α π ό τ η ν α σ π ί δ α τ ο υ ο π λ ί τ η π ο υ β ρ ί σ κ ε τ α ι σ τ α δ ε ξ ι ά τ ο υ. Έ τ σ ι ο κ ά θ ε έ ν α ς ε ξ α ρ τ ά τ α ι α π ό τ ο δ ι π λ α ν ό τ ο υ κ α ι ό λ ο ι μ α ζ ί υ π ε ρ α σ π ί ζ ο ν τ α ι τ η ν π ό λ η τ ο υ ς.*

Η φάλαγγα των οπλιτών οδήγησε στην ανάπτυξη της ιδέας της ισότητας ακόμη και ως προς την άσκηση της εξουσίας.

Προσπαθήστε να αναπαραστήσετε την οπλική φάλαγγα στην τάξη ή στην αυλή.

- α) Τι είδους σχέσεις νομίζετε ότι διαμορφώνονται μέσα από μια τέτοια συνθήκη;
- β) Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα πλεονεκτήματα και ποια τα μειονεκτήματα μιας τέτοιας πολεμικής τακτικής;

Γ. Το πολίτευμα

Με την πόλη συνδέεται και το **πολίτευμα**, δηλαδή το **σύστημα διακυβέρνησης**.

Όταν συγκροτήθηκε η πόλη, η **βασιλεία** είχε παρακμάσει.

Οι **άριστοι** (=πλούσιοι ιδιοκτήτες γης, ευγενείς, παλιοί σύμβουλοι του βασιλιά) καταλαμβάνουν την εξουσία και επιβάλλουν πολίτευμα **αριστοκρατικό**.

Οι **ολίγοι**(= νέα τάξη που απέκτησε πλούτο – χρήματα – με την ανάπτυξη του εμπορίου) επέβαλλαν με τη σειρά τους το δικό τους πολίτευμα, το **ολιγαρχικό**. Κριτήριο για τη συμμετοχή στην εξουσία δεν ήταν πια η **καταγωγή** αλλά ο **πλούτος**.

Μια κριτική της μοναρχίας- μιλάει ο Πέρσης αξιωματούχος **Οτάνης**

Πώς μπορεί, αλήθεια, η μοναρχία να είναι σωστό πολίτευμα, όταν σ' αυτό ένας άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να κάνει ό,τι θέλει, χωρίς να δίνει λόγο σε κανένα; Και ο πιο έντιμος άνθρωπος, αν αποκτήσει μοναρχική εξουσία, ξεφεύγει από τη συνηθισμένη του αρετή · γιατί, από τη μεγάλη δύναμη που έχει, γίνεται αλαζόνας, ενώ ταυτόχρονα έχει και το φθόνο, που είναι έμφυτος στον καθένα. Έχοντας λοιπόν αυτά τα δύο έχει κάθε κακία. Και κάνει πολλά αδικήματα παρακινημένος είτε από την υπερβολική του αλαζονεία είτε από το φθόνο.

(Ηρόδοτος, Γ, 80. Μετάφραση)

ΒΑΣΙΛΕΙΑ	ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΙΑ	ΟΛΙΓΑΡΧΙΑ	ΤΥΡΑΝΝΙΑ
Βασιλεία είχε παρακμάσει.	Άριστοι = πλούσιοι ιδιοκτήτες γης, ευγενείς, παλιοί σύμβουλοι του βασιλιά.	Ολίγοι = νέα τάξη που απέκτησε πλούτο – χρήματα – με την ανάπτυξη του εμπορίου.	Φιλόδοξα άτομα, κατάφεραν με λαϊκή πολλές φορές υποστήριξη να επιβάλουν τυραννικό καθεστώς.
Ένας μονάρχης Κληρονομικό αξίωμα. Δεν καταργήθηκε, έπαψε να είναι το πρώτο σε εξουσία αξίωμα	Λίγοι «Αριστίνδην» Καταγωγή Τάξη «κλειστή»	Λίγοι «Πλουτίνδην» πλούτος	Ένας άρχοντας φιλοδοξία

«ΑΡΙΣΤΙΝΔΗΝ ΚΑΙ ΠΛΟΥΤΙΝΔΗΝ»

Η οργάνωση του αρχαίου πολιτεύματος πριν από την εποχή του Δράκοντα ήταν η εξής: Οι άρχοντες ορίζονταν με βάση την ευγενική καταγωγή και τον πλούτο τους («αριστίνδην και πλουτίνδην»). Αρχικά τα αξιώματα ήταν ισόβια, αργότερα διαρκούσαν μια δυναστεία.

Αριστοτέλης, Αθηναίων πολιτεία, 3.1

■ Ποια η βασική διαφορά ανάμεσα στην αριστοκρατία και την ολιγαρχία; Συζητήστε τις συνέπειές της στην κοινωνική ζωή.

Αντιστοιχίστε τα πρόσωπα στη στήλη Α με τις φράσεις στη στήλη Β.

Α	Β
Αριστοκράτης Βιοτέχνης που εμπορεύεται Δούλος	• Κάθε τρεις και λίγο, φόρα την πανοπλία σου και τρέχα να υπερασπίσεις την πόλη! • Στους πέντε γιους του μοίρασε τη γη του ο πατέρας μου. • Ή ξεπληρώνεις τα χρέη σου ή δουλεύεις στα χωράφια μου. • Κοίτα το ναό! Τα καλύτερα αναθήματα είναι τα δικά μου. • Δε φτάνει που ξενοδουλεύω, είμαι και τόσο μακριά από την πατρίδα μου. • Αν και απέκτησα χρήματα με τους κόπους μου, παραμένω έξω από τη διοίκηση! • Κάποτε είχα χωράφια, τα δικά μου! Τώρα τα ξενοδουλεύω! • Η οικογένειά μου είναι η πιο παλιά σε αυτή την πόλη. Κατάγεται από το Θησέα!

▲ Πηγή: http://museduc.gr/docs/Istoria/A/LAI_K3K4.pdf

Δ. τυραννίδα

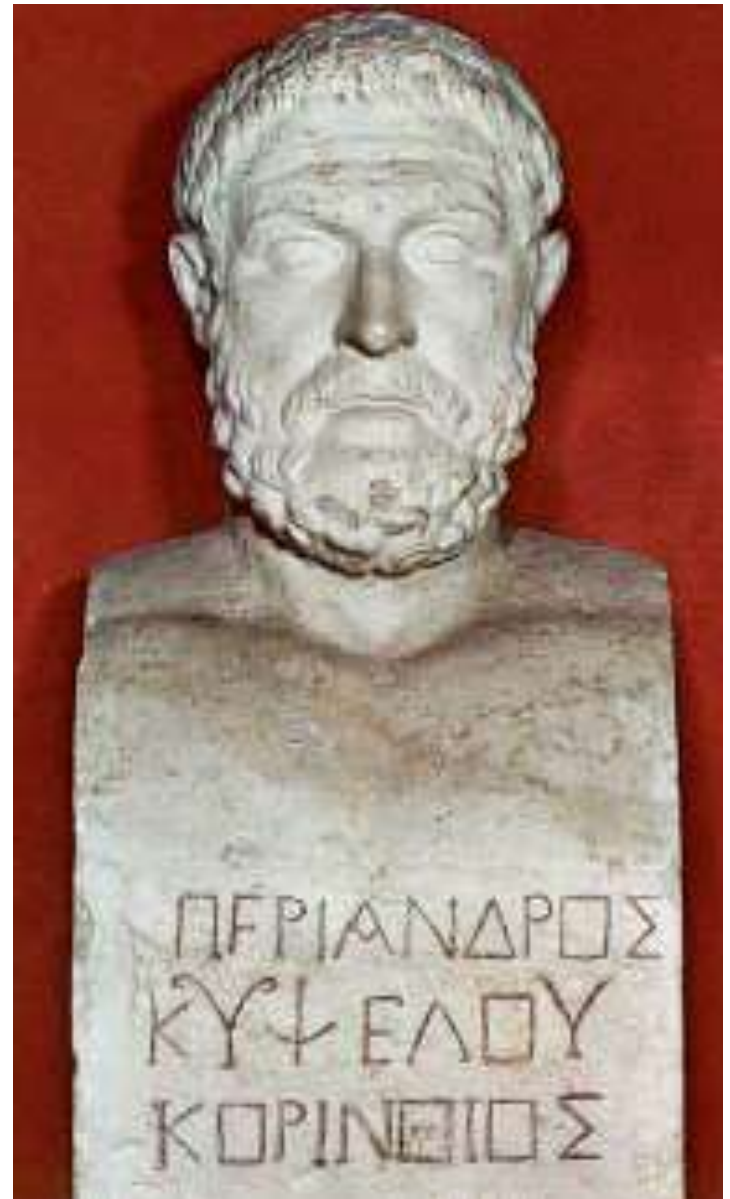
Από την Ολιγαρχία στην τυραννίδα.
Εντοπίστε τις διαφορές.

Η ολιγαρχία προκάλεσε **κοινωνικές
ταραχές** και **ανασφάλεια**.

Φιλόδοξα άτομα, εκμεταλλευόμενα την
κατάσταση και με **λαϊκή υποστήριξη**,
επέβαλαν **τυραννίδα**.

► Ο ναός του Απόλλωνα
στην Κόρινθο χτίστηκε την
εποχή του Περίανδρου.

▲ [http://commons.wikimedia.org/wiki/File:
CorintheApollo.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:CorintheApollo.jpg)

Ο δίολκος. Ο Περίανδρος συνέλαβε την ιδέα να κόψει τον Ισθμό. Το έργο δεν πραγματοποιήθηκε λόγω ανυπέρβλητων εμποδίων. Ο ίδιος όμως φρόντισε να κατασκευάσει τον δίολκο, έναν λιθόστρωτο δρόμο, πάνω στον οποίο σύρονταν τα πλοία, προκειμένου να αποφευχθεί ο περίπλους της Πελοποννήσου.
Τι είναι ισθμός και τι διώρυγα;

Οι τύραννοι ενεργούσαν **αυθαίρετα** και με **ιδιοτέλεια**.

Δημιούργησαν **μεγάλα έργα** (π.χ. ο Περίανδρος στην Κόρινθο, ο Πολυκράτης στη Σάμο), αλλά **δεν απέκτησαν τη λαϊκή συμπάθεια**.

*Και αν λυπήθηκα την πατρίδα μου
Και δε χρησιμοποίησα τη βία του τυράννου,
Λερώνοντας και αμαυρώνοντας τη δόξα μου, δεν
ντρέπομαι. Γιατί έτσι θα νικήσω καλύτερα όλους
τους ανθρώπους.*

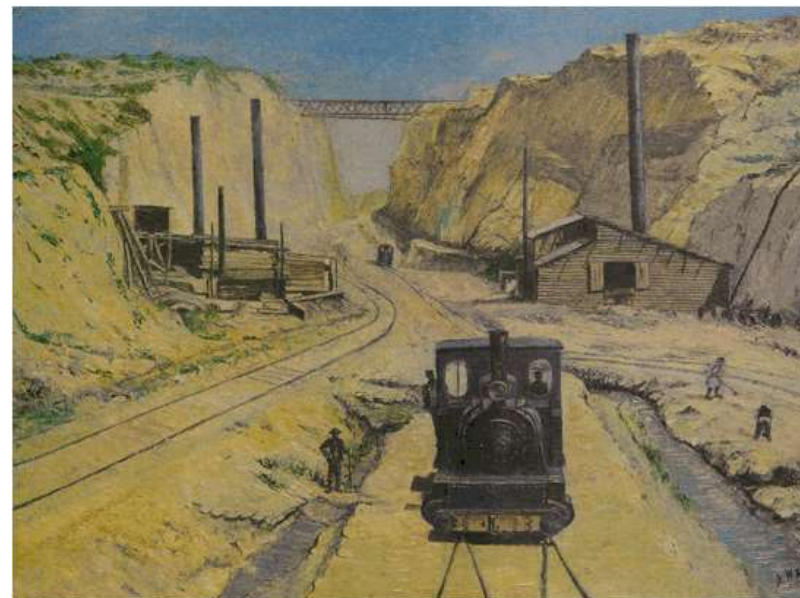
Πλούταρχος, Σόλων, 14

Μετάφραση: Φιλολογική Ομάδα Κάκτου

❖ Πολλές πόλεις επανέφεραν την ολιγαρχία,
η **Αθήνα** όμως βάδιζε προς τη
δημοκρατία.

Από την διάνοιξη της διώρυγας το 1886

Έργο του Λεωνίδα Χαϊκάλη

- Διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου στα χρόνια του Χ. Τρικούπη (τέλη 19^{ου} αιώνα).

- Ποιο είναι το νόημα αυτού του κειμένου και σε ποιες διαπιστώσεις καταλήγετε; Τι σημαίνει σήμερα η λέξη τύραννος; Γιατί;

ΕΚΟΒΕ ΤΑ ΣΤΑΧΥΑ ΠΟΥ ΕΞΕΙΧΑΝ

Ο Περίανδρος αρχικά δεν ήταν τόσο σκληρός όσο ο πατέρας του. Από τότε όμως που ήλθε σε επαφή με τον τύραννο της Μιλήτου Θρασύβουλο, έγινε πιο σκληρός από τον πατέρα του τον Κύψελο. Έστειλε λοιπόν κήρυκα στον Θρασύβουλο και ζήτησε να μάθει ποιο πολιτικό καθεστώς έπρεπε να εγκαταστήσει για να έχει ασφάλεια και να κρατήσει την πόλη υπό την εξουσία του. Ο Θρασύβουλος πήρε τον κήρυκα έξω από την πόλη και μπήκε σε ένα σπαρμένο χωράφι. Προχωρώντας μέσα στα σπαρτά ρωτούσε επίμονα να μάθει το σκοπό της άφιξης του κήρυκα από την Κόρινθο. Συγχρόνως έκοβε τα στάχυα που έβλεπε να ξεπερνούν τα άλλα και τα έριχνε κάτω, μέχρι που, κάνοντας αυτό, κατέστρεψε τα ωραιότερα και ψηλότερα στάχυα του χωραφιού...

Από τη διήγηση του κήρυκα ο Περίανδρος κατανόησε τη σημασία της πράξης του Θρασύβουλου... Από τότε έδειξε όλη του την κακία απέναντι στους πολίτες.

Ηρόδοτος, Ιστορία, 5.92

► Ισθμός - Πορθμός - διώρυγα

Ισθμός: στενή λωρίδα γης που ενώνει δύο στεριές και χωρίζει δύο θάλασσες. Π.χ. στην Κόρινθο.

Πορθμός: στενή λωρίδα θάλασσας που χωρίζει δύο στεριές κι ενώνει δύο θάλασσες. Π.χ. ο πορθμός του Ευρίπου.

Διώρυγα: τεχνητό αυλάκι (συνήθως πλωτό), ενώνει δύο θάλασσες (λίμνες ή ποτάμια). Π.χ. στην Κόρινθο ενώθηκε ο Κορινθιακός κόλπος με το Σαρωνικό.

- **Ισθμός**: είναι μια στενή λωρίδα γης που ενώνει δύο στεριές και χωρίζει δύο θάλασσες. Π.χ. στην Κόρινθο.

- **Διώρυγα:** είναι τεχνητό αυλάκι (συνήθως πλωτό) που ενώνει δύο θάλασσες (λίμνες ή ποτάμια). Π.χ. στην Κόρινθο ενώθηκε ο Κορινθιακός κόλπος με το Σαρωνικό.

► **Πορθμός:** είναι στενή λωρίδα θάλασσας που χωρίζει δύο στεριές κι ενώνει δύο θάλασσες. Π.χ. ο πορθμός του Ευρίπου.

■ Για το Ευπαλίνειο όρυγμα δείτε σχετικά στην Εκπαιδευτική τηλεόραση
http://www.edutv.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1326&Itemid=178

► Το υδραγωγείο της Σάμου. Την εκτέλεση του έργου ανέθεσε ο τύραννος Πολυκράτης στον αρχιτέκτονα Ευπαλίνο. Η σήραγγα είχε μήκος περίπου ενός χιλιομέτρου και τροφοδοτούσε με νερό την πόλη.

Πηγή Φωτογραφίας:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eupalinian_aqueduct.JPG

◀ Το Ευπαλίνειο Όρυγμα ήταν μια σήραγγα-υδραγωγείο που κατασκευάστηκε μέσα στο βουνό. Είχε μήκος 1.000 μέτρα και τροφοδοτούσε με νερό την πόλη της Σάμου.

▲ Αντίγραφο του πλοίου Σάμαινα.

Να θυμάσαι:

- Η πόλη – κράτος δημιουργεί τον πολίτη, δηλαδή άτομο με προσωπικότητα και συνειδητοποιημένο μέλος του κοινωνικού συνόλου, για το καλό του οποίου αγωνίζεται.
- Η «οπλιτική φάλαγγα» ανέπτυξε το συντροφικό πνεύμα ανάμεσα στους πολεμιστές κι έσπασε τις κοινωνικές διαφορές.
- Τα πολιτεύματα αλλάζουν από τις νέες συνθήκες που δημιουργούνται και από τον τρόπο που λειτουργούν.

ΟΙ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΩΝ ΔΕΝ ΕΓΙΝΑΝ ΠΑΝΤΟΥ
ΜΕ ΟΜΟΙΟ ΤΡΟΠΟ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗΝ ΙΔΙΑ ΣΕΙΡΑ

